

Pamuk, el guanyador del premi Nobel de literatura, divideix Turquia

El portal d'Internet de *Hürriyet*, un diari turc creador d'opinió al país, titula "Ombra armènia sobre el premi Nobel".

Segons les afirmacions devastadores d'aquesta publicació, Orhan Pamuk és un escriptor mediocre comparat amb els altres possibles candidats al premi. Segons *Hürriyet*, l'autor no hauria obtingut el premi més prestigiós del món de la literatura si no haguera fet unes famoses afirmacions sobre les matances massives d'armenis que van tenir lloc al llarg de la Primera Guerra Mundial —unes matances que podrien considerar-se un genocidi—. Fins i tot un venedor d'una botiga de queviures d'Istanbul, que segurament no ha llegit una sola novel·la en tota la seua vida, diu: "Un escriptor rep el premi Nobel pel conjunt de la seua obra. Orhan Pamuk és massa jove per a això."

Des de la gent del carrer, com aquest venedor, fins als crítics literaris i els autors més prestigiosos del país, tothom està d'acord que Pamuk ha rebut el guardó bàsicament gràcies a les seues opinions polítiques i a la persecució que va patir a Turquia. "Heu llegit la seua darrera novel·la, *Snow*?", pregunta un participant en un fòrum d'Internet, "no és un bon llibre, o almenys no té la talla d'un guanyador del Nobel". Els turcs, segons sembla, no estan gens ni mica orgullosos del fet que un dels seus acaba de rebre el premi Nobel de literatura.

La notícia va caure com una bomba, a Turquia. El país es troba immers en una llarga controvèrsia que envolta Armènia i les acusacions de genocidi. Al llarg del matí del dijous 12 d'octubre, els cinc canals televisius turcs de notícies van emetre reportatges especials sobre la llei aprovada a París, segons la qual a partir d'ara serà un crim negar el "genocidi contra els armenis" que van patir aquests durant l'imperi otomà, el 1915.

La qüestió del genocidi armeni ha estat objecte de debat al llarg de molts anys. Ara que els legisladors francesos

En la seua Turquia natal, molts veuen Orhan Pamuk, el guanyador del premi Nobel de literatura del 2006, com un escriptor mitjà i un oportunista que, amb els seus comentaris sobre el conflicte turc amb Armènia, s'ha fet un nom a costa del seu poble.

Orhan Pamuk

ja han ratificat l'esborrany de llei, només caldrà l'aprovació al Senat i la firma del president Jacques Chirac. Amb això, ja es podrà aplicar una llei segons la qual qualsevol persona que negue, en territori francès, que les matances massives constitueixen genocidi pot ser objecte d'una multa de 56.000 dòlars, o una pena de presó.

Tot passant per damunt dels cadàvers turcs? Just en el moment que el corresponal a París de la cadena televisiva NTV llegia la resposta oficial del Govern, un moderador amb la cara enrogada el va interrompre amb les pa-

raules: "Un missatge molt important! Orhan Pamuk ha rebut el premi Nobel!" En aquells moments, tot va canviar a Turquia. El país es va dividir en dues parts desproporcionades. D'una banda, els qui, "malgrat tot", estan emocionats per la notícia, en part perquè compartien el punt de vista de l'autor. A l'altra banda hi ha els milions de turcs que es veuen injustament titllats d'opressors, especialment com a conseqüència dels comentaris de Pamuk. Per a ells, Pamuk és un oportunista que va planificar amb cura la seua carrera i que ara ha estat coronat amb el Nobel, "per damunt dels cadàvers" dels seus conciutadans.

Una de les persones que li donen suport és l'analista científic Ahmet Insel, que edita Pamuk a la prestigiosa editorial Iletisim Publishing Company. "El felicitem!", proclama Insel amb entusiasme, tot afirmant que Pamuk és un dels escriptors més importants de "novel·la moderna" a Turquia. Insel no troba cap contradicció en el fet que Pamuk haja pres una dimensió cada vegada més política al llarg dels darrers anys. "Expressar les opinions polítiques de cadascú és un dret natural dels autors", diu, i afegeix que, al capdavant, Pamuk ha rebut el premi Nobel com a novel·lista, i no com a polític. "Ell sempre ha tingut com a objectiu escriure novel·les universals en turc", diu Insel.

Tugrul Eryilmaz, editor de la publicació liberal *Radikal*, també creu que Pamuk s'ha guanyat el premi. Eryilmaz diu d'ell que és un home cosmopolita, "un home oriental i occidental alhora", i afegeix que "no haurien pogut trobar un candidat que ho mereguera més". Hi ha altres escriptors, com ara Zülfü Livaneli, que lloen la decisió del comitè del Nobel, i no ho fan només per evitar que els titllen d'envejosos de la fama de Pamuk. Ahmet Ümit, un autor de *best-sellers* de novel·la negra, diu diplomàticament: "En el passat, els europeus s'han fixat més en les nostres opinions polítiques que no en la nostra manera d'escriure". Segons l'escriptor kurd Murathan Mungan, "Pamuk fa molts anys que diligentment i meticulosament planifica com assolirà el seu objectiu", malgrat que afegeix que no hauríem de confondre la dimensió política amb la literària. "El premi ret homenatge al conjunt de la literatura turca."

Els oponents més furiosos de Pamuk han estat més directes a l'hora d'expressar les seues opinions. "La literatura turca no rep cap tipus d'honor avui", va dir el poeta Özdemir Ince en una conferència política a Brussel·les. "El nom d'Orhan Pamuk era un dels del final de la llista de candidats." El favorit d'Ince era l'escriptor americà John Updike. Com a turc, no li fa ni fred ni calor, el triomf de Pamuk. "Ara tothom dirà que fins i tot el gran guanyador de premi Nobel Pamuk ha reconegut el genocidi contra els armenis." Ince pensa que l'autoritat moral que comporta guanyar un Nobel esdevé un revulsiu

en qualsevol debat obert sobre els esdeveniments d'Anatòlia, la part de la Turquia actual que és al sud-oest asiàtic, ara fa noranta anys.

La llarga ombra de la política.

Els turcs estan indignats perquè ningú no esmenta els seus morts durant la Primera Guerra Mundial. Segons Onur Öymen, diputat portaveu dels socialdemòcrates del país i exambaixador turc a Alemanya, "els armenis van lluitar a favor dels russos durant la guerra, van atacar pobles turcs vestits amb uniformes russos, van violar i van assassinar innocents". Cezmi Ersöz, un reconegut crític, hi està d'acord: "Ningú no parla de les nostres víctimes! Cal sacrificar un poble sencer per obtenir el Nobel?" No fa referència als armenis, sinó als turcs d'avui, als quals, segons creu, Pamuk ha denigrat. Ahmet Tan, un diputat d'esquerra i publicista, també hi veu una correlació, entre el debat sobre el genocidi i el premi Nobel. Tan creu que el poble turc mai "no serà capaç d'adherir-se a l'alegria per aquest premi, d'una manera sincera i completa".

Malauradament, l'ombra de la política ha enfosquit el premi Nobel d'Orhan Pamuk. O potser tot el que ha dit Pamuk ha estat meticulosament planificat? Al llarg d'unes dècades, Pamuk vivia en la seua torre d'ivori i es negava a discutir sobre política amb els periodistes. "Vull que em reconeguen pel que escric, i no per les meues opinions polítiques", deia ell. De fet, fins i tot es considerava un ingenu, políticament parlant.

Fa només uns anys que el seu comportament ha canviat. Malgrat que tenia fama de refusar les entrevistes polítiques, ara fa dos anys va acceptar de bon grat fer públiques les opinions que tenia sobre Turquia, en una entrevista que li va fer un diari suís. Quan l'entrevistador li va preguntar com era que tants turcs l'odiaven, va contestar: "Perquè sóc l'únic capaç de dir en veu alta que un milió d'armenis i 30.000 kurds van ser assassinats a Turquia!" Aquests comentaris li van valdre l'acusació d'insultar "la condició turca". El Govern, però, va retirar els càrrecs durant la primera audiència judicial.

Pamuk va estar callat durant uns mesos i evitava no solament els seus ad-

versaris sinó també el conjunt de l'opinió pública turca. Només parlava a la premsa estrangera. Quan els liberals i els reformadors el van criticar per aquest comportament, va aparèixer en una entrevista de la CNN turca i va dir: "Jo no volia dir això. Al capdavant, jo no vaig dir mai que els turcs van ser els responsables de les morts dels armenis i dels kurds." Aquestes paraules van refermar la convicció de molta gent que pensava que Pamuk era un oportunista i que canviava de discurs segons l'entrevistador.

Pamuk va estar assetjat pel ressò de les acusacions fins a la tardor del 2006, quan va rebre el Premi de la Pau del German Book Trade a l'església de Sant Pau de Frankfurt. Al principi, el mateix Pamuk es mostrava preocupat pel fet que la seua fama no es basara exclusivament en la seua prosa. Però, potser, en un determinat moment, es va adonar que els comentaris polítics que feia eren més efectius a l'hora d'impulsar-lo a la fama que el seu treball com a novel·lista, bastant polèmic des del punt de vista estrictament literari.

Can Baydarol, un conegut impulsor de reformes liberals a través de grups de pressió a la Unió Europea, reclama a Pamuk que castigue els francesos per la llei que acaben d'aprovar, en què prohibeixen que es negue el genocidi als armenis. Per a Baydarol, Pamuk ara hauria de fer alguna cosa per als turcs.

Per a molts turcs, el fet que Armènia haja aplaudit la decisió d'atorgar a Pamuk el premi Nobel demostra que tenen raó i reforça la noció que l'autor no és altra cosa que un denigrador entusiasta del seu país.

Pamuk, que pretén viure als EUA en el futur, ha perdut qualsevol tipus de connexió ferma que l'unira al país. De fet, ell mateix pensa que els escriptors ja no escriuen per als lectors en la seua llengua nativa, sinó per a una "audiència global" —que no es defineix geogràficament, sinó intel·lectualment—. Això confirma la mala imatge que té a Turquia: la del fill perdut que es troba enmig del fred i prefereix no tornar a casa.

Dilek Zaptcioglu
Istanbul

© *Der Spiegel* — *EL TEMPS*
Traducció: Maite Insa